

Amb un cop sec, Tara Flixa tanca la porta del cotxe flamant; cellajunt, observa la garita de vidre on hi hauria d'haver el porter, enfila els tres graons que menen als tallers de la planta baixa, hi dóna un cop d'ull des del llindar. Les màquines i els bancs de treball, abandonats, es perden en la perspectiva de la sala ampla, ofegada sota un silenci sinistre.

Mastega una exclamació i, congestionat, puja les escales al capdamunt de les quals la porta del despatx privat badalla, mig ajustada només. L'empeny, tot discordant-se l'abric. Bran, el seu soci, es tomaba de la finestra per on mirava els solars, plens d'herbes, que semblen empresonar la fàbrica.

Ell ni saluda:

—Ho han fet, doncs?

Bran afirma amb els ulls i es mou cap a la taula, ordenada i neta.

—Era d'esperar...

Ell explota:

—Són uns infeliços! Els tractes com a persones, els dónes any rere any un jornal segur, instal·les tot de serveis perquè estiguin contents...

Llança l'abric i el capell sobre una de les butaquetes i, nerviosament, s'arranja els punys de la camisa.

—No ha vingut ningú, doncs?

Bran s'asseu darrere la taula.

—Tres operaris, només.

—Tres! Però què volen, això és el que em pregunto, què volen?

L'altre s'apodera d'un llapis, el col·loca verticalment sobre la taula.

—Ja ho saps. Que en Domina se'n vagi.

Ell camina cap a la finestra i, abans d'arribar-hi, es gira.

—És una ximpleria! Gràcies al Jutge tenim ordre i podem treballar sense por de cap daltabaix... Ha tingut desencerts, també, ja ho sé! Els tributs són massa elevats, la màquina burocràtica ens lliga, sobretot de cara a fora, però a ells tot això no els afecta gens...

—No és a mi, a qui ho has de dir.

Tara s'atura, es passa dos dits pel coll de la camisa. Sospira:

—No sé on arribarem! —I després:— On són, aquests tres?

—A la sala de muntatge.

—D'escrivent, no n'ha vingut cap? I el porter? No l'he vist...

—L'altre només branda el cap i Tara es torna a exaltar:— A fe que em sentiran! Tots, tots, em sentiran!

—Desgraciadament, no els podem despatxar. Són noranta-sis homes, tota la fàbrica...

—Reduciré les primes de producció, tornarem a la jornada normal, sense hores extraordinàries...

L'altre el talla, sense perdre la seva placidesa:

—Ja ho vam fer, això. Fa sis mesos.

Tara es torna a passar els dits pel coll, acaba per descordar-se'l.

—Sí, és veritat... Quins brètols! És que sembla que els agradi de crear dificultats. Com si encara no en tingués prou... —Es deixa caure en una butaca, es passa una mà per la cara vermella.— Ja diuen que una desgràcia no ve mai sola!

L'altre alça una mica el cap, atent.

—La Zita?

—No, no té res a veure amb la Zita. —S'aixeca i gairebé rebot cap a la taula.— Aquest imbècil d'en Virtus, l'oncle. Ahir es va tornar a presentar a casa, a demanar caritat! És inconcebible! Obres la porta i te'l trobes allí, mendicant... No sé com són, avui, la gent! Tothom t'ha de fer la punyeta!

L'altre repenja la cadira contra la paret del fons, es treu la cigarrera.

—Calma't, home! Té, fuma...

—Fuma...! No tothom té el teu caràcter. Del nord havies de ser!

Bran tria una cigarreta.

—No podem lluitar contra el corrent...

—Quin corrent? Perquè quatre irresponsables...

—No són quatre, sinó milers, fins i tot milions. No has vist els car-rers? Tot, o gairebé tot, tancat i barrat.

—No hi fa res. Tant se val quatre com quatre milions. Són uns ir-responsables. Passem per una hora crítica, per un moment de rea-justament social i... té! L'únic que saben fer és declarar-se en vaga!

—Ni això.

—És veritat, ni això. Convé fer un escarment... El lloc dels obrers és aquí, darrere el banc, a la màquina... Cal prendre mesures.

Bran encén la cigarreta, s'aixeca de darrere la taula.

—De primer cal pensar en aquests tres que s'han presentat a la feina; no he volgut fer res sense el teu coneixement, però em sembla que més valdria dir-los que se'n tornin a casa.

Ell gairebé salta:

—T'has begut l'enteniment? —Dóna un cop de puny sobre la tau-la.— Sembla que els vulguis fer el joc! De vegades em pregunto si no t'has passat al seu costat...

L'altre riu, enfila una cama sobre el tauler i es mig asseu.

—No... Sóc, i suposo que sempre seré, un porc capitalista. Però comprenc el seu punt de vista, un punt de vista, no ho oblidem, que no és privatiu dels obrers, perquè hi combrega el noranta-cinc per cent de la població: intel·lectuals, botiguers...

—Però què t'empatolles? Què saps, tu?

—Ho sabem tots. Encarem-nos amb la realitat, Tara. No sola-ment de pa viu l'home... Fins i tot nosaltres volem alguna cosa més. Quantes vegades, tu mateix, no t'has queixat de l'ambient d'asfíxia, de...

—Qui ho ha dit? Quan m'has sentit dir una paraula, una sola pa-raula, contra en Domina?

L'altre somriu:

—Cada cop que es creava un impost nou.

Tara alça el braç, gairebé triomfal.

—Això és diferent! No...

Però el timbre del telèfon, sobre la taula, el talla. Se n'apodera impacientment, crida:

—Digui!

La veu femenina li arriba clara, com si parlés al seu costat mateix:

—Ets tu, Tara...? Sóc la Zita.

—Sí... Què passa?

—Només volia saber si havies arribat bé.

—És clar. Per què no havia d'arribar-hi?

—Diu que detenen la gent...

—Ningú no m'ha molestat. Per què?

—No ho sé. No t'ha passat res, de debò?

—No, dona. No et preocupis!

—I el cotxe?

—Una mica dur, com era d'esperar.

—Treballeu?

Ell s'escura la gargamella.

—Bé... Falten alguns obrers.

—Diu que gairebé tot s'ha paralytitzat. Nic ha tornat de l'Institut.

—Per què?

—No fan classe.

Ell desencadena:

—Què es deuen haver pensat, aquests ganduls? Cobren de l'erari públic, de l'Estat... No tenen dret... Quina colla de malparits!

—Tara!

—Sí, perdona... Ja ens veurem a migdia.

—Sigues puntual. Recorda que l'Ari i la meva germana vénen a dinar.

—No ho he oblidat. Ara tinc una mica de feina...

—Fins després, doncs, Tara.

Penja i acaba de tombar-se cap al seu soci.

—No sé on arribarem. Fins i tot a l'Institut...

L'altre assenteix, tot envoltat de fum.

—És un moviment espontani, general...

—Espontani? No em facis riure! Tu creus que uns quants milers, uns quants milions de persones poden posar-se d'acord d'aquesta manera... espontània? Algú que hi ha darrere! Ja en sentirem parlar.

Totes les coses tenen un motiu i aquí, com a tot arreu, hi ha interessos particulars, inconfessables, que se serveixen d'aquests infeliços per als seus objectius.

L'altre es mig arronsa d'espatlles.

—Ja ho veurem, com dius tu. Mentrestant, què cal fer amb aquests tres desgraciats que han vingut a treballar?

Ell creua l'habitació, agafa l'abric i el barret de sobre la butaca, els penja.

—Que treballin! Per això cobren, oi?

—Bé... Potser seria convenient donar-los una gratificació...

Tara es tomba, l'esguard sorprès.

—Per què? Perquè compleixen amb el seu deure?

L'altre reposa els peus sobre els rajols, parla amb certa severitat:

—Cal que siguem molt prudents... Sempre he estat més realista que tu, Tara, potser perquè sé mirar els problemes des d'una certa distància. No ens enganyem. Aquest moviment d'ara, espontani o no, pot canviar l'estructura del país i ningú no sap si demà... —Fa un moviment amb els braços i tot seguit es gira cap al cendrer, on apaga la punta de la cigarreta.— No sabem qui són aquests homes...

—Qui vols que siguin? No ningú.

—Potser no ningú. És el més probable. Però un gest de bona voluntat no ens pot fer cap mal. El meu criteri és aquest: cridar-los, concedir-los una gratificació per l'interès que han demostrat per l'empresa i, després, enviar-los a casa amb quatre paraules que posin de manifest que no se'ns escapen les raons de l'abstenció dels seus companys i, més que això, que no sabríem blasmar-los tot i el perjudici que ens ocasionen...

—No, no i no! Mai no faré...

—No has de fer res; ho faré jo. —Se li atansa i li posa la mà sobre l'espatlla.— L'obstinació pot ser útil en determinades circumstàncies. Altres cops, convé una mica més de ductilitat. Tu i jo hem tingut sort, perquè ens complementem... La situació és greu, Tara, només et cal reflexionar un moment i ho veuràs... Deixa'm fer.

Tara allibera l'espatlla i camina a poc a poc cap a la finestra. D'esquena, diu:

—Està bé. Potser tens raó...

—Estic segur que sí.

Ell tanca els punys, es torna a girar.

—Però espera que això fracassi, que s'hagin d'empassar aquest cop de cap, i ja veuràs com em sentiran!

Sense replicar, Bran s'acosta al telèfon interior, prem un botó que correspon a la sala de muntatge.

—Només saben reclamar, queixar-se! Que si el sou, que si les hores, que si les condicions de treball... I ara, això! Sembla que els sàpi-ga greu que la ciutat visqui en pau...

Bran, encara al telèfon, continua esperant en silenci.

—T'envegen els beneficis, tot els fa set, com si tu no haguessis exposat res, com si no haguessis suat cada maleït cèntim que guanyes... Desagraïts!

L'altre separa una mica l'orella de l'aparell.

—No contesta ningú.

Ell el mira.

—Els havies d'haver retingut aquí. Sols, són capaços de qualsevol cosa...

—No ho crec. —Però penja l'auricular i tot seguit camina cap a la porta.— Més valdrà que els vagi a buscar.

Tara obre els braços, exasperat.

—Molèsties, molèsties! Sempre el mateix...

El segueix cap a les escales i tots dos davallen fins al breu vestíbul. En passar, Tara dóna una altra ullada al taller de fabricació.

—Ves si no fa pena...

L'altre assenteix sense paraules, surt al pati, on només hi ha un cotxe, deixat de través. S'atura i l'assenyala:

—No m'havies dit que ja el tenies...

—Me'l van dur ahir a la tarda.

Tots dos el contemplen, emmirallats en la capota verd clar, resplendent sota la llum opaca.

—Es veu que la prima d'urgència va fer prou el seu efecte...

—Carall, l'havia de fer! Són cinquanta mil pessetes, un deu per cent sobre el preu de venda.

—I qui se les queda?

—Jo què sé! El president, el director, un secretari... qualsevol d'aquests mossegues.

L'altre comenta:

—Fa bonic, no pot negar-se, però per mig milió...

—És un caprici, d'acord. Però em sembla que hi tenia dret!

Es desplacen cap a l'esquerra, on Bran empeny la porta, i travessen la vasta nau dividida en dues peces, l'última de les quals és el taller de muntatge. Tara pregunta:

—No m'has dit qui eren aquests tres... Els conec?

—L'Elia Escau, l'encarregat, en Bola i...

Però calla, perquè Tara, que l'ha avançat, es tomba des del lllindar:

—No hi ha ningú!

La nau és buida de tota presència humana. Només dotzenes i dotzenes de màquines d'escriure, en diferents etapes de muntatge, s'arreglaren sobre els bancs del operaris, al costat de pileres i més pileres de peces, d'eines envellides per l'ús. Bran diu:

—No ho entenc...

—Doncs ja ho veus. Segur que se n'han anat!

L'altre es mou cap a un dels bancs, allarga la mà, recull un paper i lentament, en veu alta, llegeix:

ÉS MOLT SENZILL: QUEDEU-VOS TOTS A CASA

Tara es corda violentament els botons de l'americana.

—I després parlaràs d'un moviment espontani! Que potser s'han escrit sols, aquests papers?

—No, però això no vol dir que es tracti d'una cosa organitzada.

—Ets un ingenu!

—Al meu veure, algú ha volgut aprofitar les circumstàncies... Els fulls no han sortit fins a última hora, mentre que aquesta mena de consigna, verbal, feia dies que corria.

—I bé, qui l'havia donada?

Bran arronsa les espatlles, torna a deixar el paper ciclostilat. Tara s'aixeca les solapes de l'americana.

—Anem, que aquí fa fred.

L'altre el segueix, butxaquejant.

—No sé pas on se'n poden haver anat...

—A casa, home, a casa!

—Mirem les altres dependències.

—Si això et diverteix!

Però és el primer d'obrir portes, d'escorcollar amb el seu esguard adust els departaments de fosa, de pintura, de fusteria...

—Res... ningú.

Peça rere peça els acull un silenci opressiu, el paisatge corprendedor de les eines abandonades, de les màquines que han perdut llurs servidors. La fàbrica s'ha convertit en un vast cementiri de ferramenta que encara conserva les aparences, però que, secretament, ha estat atesa per la corrupció que amenaça els objectes fora d'ús, negligits o menyspreats.

El gest de Tara cada vegada és més sec, més brusc, més irat, un gest que a despit seu es va encarcerant a mesura que els ulls, ribetejats de vermell, furetegen els grans espais lliurats, únicament, a la llum que travessa els vidres de les amples finestres reixades. Fins que, incapaç de contenir-se ni un minut més, esclafeix encara:

—Cap d'ells no tornarà a posar els peus aquí! Això s'ha acabat! Poden tolerar-se moltes coses, però per aquesta no hi passo. Des de demà, gent nova!

—I on la trobaràs?

—On sigui. Posarem anuncis.

—No acudirà ningú.

—Sempre hi ha esquirols.

—Molt em pensaria que aquesta vegada tot serà diferent.

Ell se li encara, els ulls sortits de la testa:

—Doncs, què hem de fer? Plegar-nos de mans?

—Esperar que les coses se solucionin totes soles.

Ell escup:

—De vegades t'odio, Bran! Aquesta flema...

Sense acabar, es tomba, refà el camí entre les màquines inertes, reduïdes a la impotència, obre la porta exterior amb una batzegada, surt al vestíbul i puja de nou al primer pis.

Furiósament, penetra en el despatx, s'adreça a l'aparell telefònic, se n'apodera. Bran, des de la porta, una cigarreta a la boca, pregunta:

— Què vols fer, ara?

— Sóc partidari de l'acció, jo. La policia...

Bran, impulsivament, salta al seu costat, allarga la mà i talla la comunicació.

— No siguis ximple! Què vols que ens solucioni la policia?

— Per això hi són, oi? Per això els paguem, perquè ens protegeixin.

— Li treu la mà de l'aparell.— Surt!

— Són ganes de perdre el temps. — Però enretira la mà. — Prou feina deuen tenir amb altres problemes...

— Només hi ha un problema. — I mentre marca, més calmat, explica:— No t'oblidis, tampoc, que el cap de seguretat és una relació personal meva.

— I què? Què pretens? Que t'envii una brigada de xoc per engegar les màquines?

Però ell no contesta, s'inclina cap a l'auricular, el subjecta amb l'altra mà.

— Comissaria Central?

— Digui.

— Vull parlar amb el comandant Ezra!

La veu no perd la seva equanimitat. Pregunta:

— El seu nom?

— Flixa, Tara Flixa.

— En aquest moment el senyor comandant...

— Ja ho sé, ja ho sé, té molta feina! Però és un afer urgent... i personal. Sóc amic seu. Faci el favor de passar-li el meu nom.

— En aquest moment el senyor comandant no pot ser molestat. S'ha reunit en conferència i...

— Prengui nota que he telefonat, doncs. Que em truqui tan aviat com pugui! — Penja l'aparell, més irat que mai. — Conferències, conferències! És l'única cosa que saben fer, xerrar... Dóna'm una cigarreta, ara!

L'altre es treu la cigarrera, la hi allarga. Després dóna un cop d'ull al rellotge de polsera.

—Tens la intenció de quedar-te aquí?

—No em diràs que te'n vas!

Bran afirma amb el cap, es desa la cigarrera.

—Sí. I tu també. Vés-te'n a casa, agafa la dona i el noi i sortiu d'excursió... A veure si et calmes una mica i evites aquest atac que sembla que busquis.

—El meu lloc és a la fàbrica. I el teu...

Es tomba cap al telèfon, que ha començat a sonar; l'engrapa.

—Digui! —Escolta un moment.— Sí —diu, i allarga l'auricular al seu soci—. És per a tu.

Bran l'agafa i ell, amb la cigarrera sense encendre, es desplaça cap a l'altre costat. Tamborineja sobre la taula.

—Bran a l'aparell.

Tara espia el seu silenci, però després fa mitja volta i s'allunya cap a la porta que comunica amb les oficines del personal. No s'atura ni quan Bran exclama:

—Hola, Cusa!

Penetra en el despatx on s'encaren, en dues rengleres de tres, les sis taules dels escriptors, plenes de papers deixats sense ordre ni concert, com tenen costum de fer. Allarga la mà cap a la més propera, recull una llista de materials interrompuda a la meitat, però tot seguit la rebutja amb un gest d'enuig.

Travessa fins al relleix que corre al llarg de les dues finestres, toca el bloc on hi ha una indicació indesxifrable i després empeny la porta per sortir de nou al passadís. Des d'allí escolta el silenci de l'edifici, una quietud angoixosa, insana, que puja no solament dels tallers de la planta baixa, sinó que, de tota la ciutat, sembla convergir en les seves orelles.

S'adona que encara duu la cigarrera apagada entre els llavis i, amb un gest brusc, la llença per terra tot exclamant:

—Recony!

Avança de nou cap al despatx de la direcció i, des de la porta, sense tancar, veu que Bran somriu al seu invisible interlocutor. Aleshores, lentament, es va girant d'esquena, diu:

—Sí, sí.

Es fica la mà a la butxaca mentre el de l'altra banda deu seguir parlant; s'allunya una mica l'aparell de la cara.

—Aquest vespre, com de costum. Si és que han obert! —S'inclina una mica més, torna a treure's la mà de la butxaca.— Fins després, doncs. Adéu.

Penja l'auricular al seu suport, agafa la cigarreta de sobre el cendrer, però en adonar-se que s'ha anat consumint sola l'esclafa pensosament. Quan es tomba cap a Tara, explica:

—Era en Cusa, de les Manufactures Ferris...

—Sí. I què?

—Volia saber quina era la nostra situació.

—I la d'ells, quina és?

—No han pogut engegar, tampoc. Només se'ls han presentat set operaris i un escriptor. A tot arreu deu passar el mateix.

Tara, amb el puny clos, es dóna cops al palmell de l'altra mà.

—I continuarà passant mentre no ens decidim a posar-hi remei. Però si tothom se'n renta les mans, com tu... Quines mesures han pres?

—Cap.

Tara torna a colpejar-se el palmell amb el puny.

—Cap, és clar! —Es mou, inquiet, la cara de nou envermellida per la pressió interior.— Em rebenta, això! Com si no tinguéssim cap responsabilitat envers la societat, envers... nosaltres mateixos. Ni que només fos per instint de conservació...

L'altre arruga el front, acluca una mica els ulls i, encara dret, s'apodera del llapis amb què havia joguinejat de primer.

—Aquest instint de conservació ens ha fet guanyar quinze anys...

Tara se'l mira, recelós.

—Què vols dir, guanyar?

L'altre prossegueix, sempre amb el llapis entre els dits, el cap abocat sobre la taula:

—Ens ha permès de mantenir un estat de coses en manifesta contradicció amb un progrés de caràcter social que...

—No fotis! —Amb el peu esquerre pica contra els rajols, gairebé viciousament.— Mai, entén-ho bé, mai no havia existit una legislació

tan progressiva! Durant aquests quinze anys que tu dius, hem fet un salt que ni els més optimistes no s'atrevien a esperar.

Bran riu, branda el cap.

—No, Tara, no! No fem discursos, ara... Per progrés social entenc no tan sols una millora de la condició material dels obrers i de tots plegats, sinó un respecte a la persona que... —Observa el rostre congestionat de Tara, la boca que s'obre, i li posa la mà sobre el braç.— Escolta... Conec tan bé com tu els nostres interessos i, més encara, estic disposat a defensar-los... si això és possible. Però ara parlem entre nosaltres, ens podem permetre el luxe de ser sincers...

Es talla, i tots dos miren cap a la porta.

—Què és això?

Deixa caure la mà i avança, però els passos que pujaven per les escales ja ressonen al passadís i dos individus, joves i engavardinats, es retallen en el buit de la porta.

—El director...?

Tara i Bran diuen alhora:

—Sí.

El més madur dels homes es presenta:

—Tinent Orsia, de les forces de policia... Tenim ordre d'establir una relació de tots els seus obrers que hagin faltat a la feina.

Tara es mira el seu associat, els llavis se li obren en una temptativa de somriure.

—Sí. Entrin, entrin...!

Mentre l'altre policia ajusta la porta al seu darrere, el tinent explica:

—No és una ordre que afecti la seva empresa sola, senyor Flixa; s'han pres mesures relacionades amb totes les indústries que ocupen més d'una cinquantena d'obrers.

Tara accentua una mica el somrís.

—Naturalment... I, si m'ho permet, li diré que ja era hora. —Indica les butaques.— Però seguim, seguim mentre busquem les nòmines...